

Guri A. Nortvedt
Professor, ILS/UIO

Innspill til Kvalitetsutviklingsutvalget oktober 2022

Nedenfor presenterer jeg noen innspill til hvert av de tre punktene som ble presentert før innspillsmøtet 21. oktober.

Jeg har valgt å rette hovedfokus mot skolens behov for informasjon, og skriver i denne omgang lite om behov for informasjon for skoleeiere og beslutningstakere på høyere (nasjonalt) nivå.

I tillegg legger jeg to prinsipper til grunn for mitt innspill – disse representerer forforståelse som jeg baserer mine råd på.

- a. Prøvetrykk i skolen: Prøvetrykk i skolen stammer først og fremst fra prøver skolen selv velger å bruke (for eksempel prøver utviklet av lærer selv, av forlagene, terminprøver, «byprøver» og kartleggingsprøver iverksatt av skolen eller skoleeier). Det er få statlig initierte prøver per elev/år og også per lærer/år. Samtidig er det slik at elever og klasselærer på 1., 3. og 5. trinn skal håndtere to statlige kartleggingsprøver eller tre nasjonale nasjonale prøver i løpet av en kort periode. Det samme gjelder elever på 8. og 9. trinn.
- b. Prøver bør normalt kun ha ett formål. Dette kan være vanskelig å koordinere med behovet for informasjon og lavt prøvetrykk. Et kompromiss er at digitale prøver som hovedsakelig har et pedagogisk formål i enkelte tilfeller har noen få ekstra oppgaver per elev (med rotasjonsdesign) som brukes til å samle data på nasjonalt nivå. Fordi noen kommuner og fylkeskommuner har få elever, vil dette ikke kunne gi informasjon på lokalt nivå.

Svar på spørsmål 1: Hvilket informasjonsbehov ser dere at lærere, skoleledere og skoleeiere har å vurdere tilstanden og utvikle kvaliteten i skolen?

Skolene (det vil si skoleledelse og lærere) trenger først og fremst informasjon som kan brukes til å forme undervisning. Dette betyr at prøvene bør ha en formativ karakter der lærere kan få empiri på hva elever får til. Dette krever samtidig en holdningsendring hos mange lærere, for eksempel matematikklærere, om at prøver ikke først og fremst viser hva elever ikke kan.

Prøver som forteller noe om nivå må brukes med varsomhet. Man kan ikke nødvendigvis sammenligne år for år på samme skole fordi det kan være (naturlig) variasjon i hva elevene kan. Derimot kan nivåprøver brukes som trendverktøy på aggregert nivå, for eksempel nasjonalt nivå. En slik bruk vil kreve kunnskapsøkning hos skoleledere. Dagens nasjonale prøver gir resultater der det fra nasjonalt hold legges opp til at man sammenligner egne elever med nasjonsgjennomsnitt. Det kan medføre at noen skoler føler de kan «slappe av» fordi elevenes deres skårer høyt, mens andre opplever stress fordi de har elever som presterer lavere.

Jeg tenker at det i stedet er ønskelig at den formative informasjonen prøvene gir om elevene, kan brukes til å planlegge «påfyll» og profesjonsutvikling for skolens lærere. Kanskje gjennom å utvikle ressurser som kan brukes til refleksjon i lærende fellesskap. Anløp til slik tenking finnes i dag for eksempel på nettsider knyttet til rammeplan for barnehagen.

Prøver må også følges av materiell som hjelper skoleledere og lærere til å tolke data sammen.

Kvalitet i skolen kan ikke knyttes til resultatene til enkeltelever, men til hvordan skoler bruker data til å utvikle god og tilpasset undervisning.

Skoleeiere derimot kan trenge data som kan brukes til å vurdere tilstand og tilby kompetansepakker. Dette kan kanskje kombineres med utvalgsprøver som gjennomføres for eksempel hvert tredje år. Fra utdanningsforskning vet vi at endring tar tid, så slike prøver er neppe nødvendige hvert år.

På nasjonalt nivå gir internasjonale tester og tillegg til nasjonale prøver tilstrekkelig innsikt. Dersom man trenger informasjon om begynnerundervisningen, kan det vurderes om det kan gjøres tillegg av et par oppgaver til hver elev på disse prøvene også.

Jeg tenker at når vi nå skal ta en gjennomgang av NKVS, har vi mulighet til å skille bedre mellom prøver til bruk på klasseromsnivå og styringsnivå. Det bør ha konsekvenser for hvordan vi utvikler støttmateriell til de som skal bruke resultatene (på alle nivåer) om hvordan de kan brukes.

Basert på egen forskning, ser jeg at de lærerne som har administrert statlige prøver til egne elever, kan trenge å utvikle sin vurderingskompetanse. De trenger hjelp til å utvikle god forståelse for formålet med den enkelte prøve, men å tolke resultater, med å knytte resultater til evaluering av egen undervisning og til å planlegge videre undervisning. For å lykkes med dette, bør støtte- og veiledningsmaterialet ikke være for generelt.

Jeg tenker også at maler for støttmateriell må gjenspeile formålet med prøven, slik at kartleggingsprøver og nasjonale prøver, for eksempel, ikke tvinges inn i samme mal.

Det er også et spørsmål om man i fremtiden tenker at statlige prøver til bruk i skolen kan tilbys som et alternativ til en del eksisterende, andre prøver som utvikles av forlag, private foretak og enkeltpersoner. Store kommuner vil ha økonomi til å utvikle egne prøver, det har ikke små kommuner.

Et større tilbud av frivillige statlige prøver, vil på sikt kunne medføre mindre forskjeller i skolen fordi også små skoler og kommuner får tilbud om gode prøver med støttmateriell.

Personlig tenker jeg at karakterstøttende materiell vil gi støtte til læreplantolkning – noe som også kan heve kvalitet på undervisning i små kommuner uten samme ressurser på skoleeiernivå som hos de store kommunene.

Det er mulig å skille mellom prøver skolene skal ta og frivillige, læringsstøttende prøver.

På innspillmøtet var det flere aktører som etterlyste at man tenker lærerutdanning inn i kvalitetsvurderingssystemet. En slik invitasjon kan for eksempel være knyttet til å forske på bruk av læringsstøttende prøver, slik at man over tid utvikler et bibliotek av eksempler på (god) bruk av data til å støtte undervisning og læring.

Dette vil kreve at lokal bruk blir mer fremtredende som formål med kvalitetsutvikling, nytt syn på støttmateriell og på hva det vil si å bruke data.

Svar på spørsmål 2: Hvordan vurderer dere at eksisterende prøver, brukerundersøkelser, verktøy og datakilder støtter disse behovene?

Jeg tenker at dagens system inneholder flere, viktige byggestener til et nytt system, men at prøvenes formål med fordel kan revideres og at systemet må bygges ut med flere frivillige prøver med tilhørende støttmateriell.

Dagens prøver støtter etter min mening ikke lokal bruk i tilstrekkelig grad. Det handler dels om hvordan støttmateriell tilbys – og hva slags – at det er på et for generelt nivå.

Dagens system kan med justeringer også i større grad gi god informasjon på nasjonalt nivå.

God informasjon til skoleeier i både små og store kommuner krever nye utvalgsprøver som gjennomføres for eksempel hvert tredje år. Her vil flere elever måtte delta i små kommuner for å sikre valide resultater og det vil bli ulikt prøvetrykk i store og små kommuner. Ved å gjennomføre prøver med lengre mellomrom i tid, minskes dette trykket. Jeg anbefaler også å spre prøvene ut over flere årstrinn – for å minske trykket.

Svar på spørsmål 3: Hva vurderer dere som de viktigste styrkene, utfordringene og dilemmaene med kvalitetsvurderingssystemet slik det er i dag?

Jeg har nok svart på dette spørsmålet i punkt 1, men utfordringene knytter seg først og fremst til

- Uklare formål (intendert eller fordi læreren ikke forstår formålet)
- Flere formål for samme prøve
- Støttmateriell er ikke konkret nok for lærernes bruk
- Noen årstrinn har to prøver i løpet av en kort periode (1., 3., 5., 8., og 9. trinn) – prøver kan gjerne ligge på samme trinn, men kan med fordel fordeles over en større del av skoleåret
- Skolene bruker for mange prøver med svakere kvalitet enn de nasjonale
- «folk» forstår ikke at kartleggingsprøver og nasjonale prøver er formative
- Små kommuner får «dårligere» informasjon enn store og har mindre ressurser knyttet til bruk av data
- Eksamen prøves ikke ut i tilstrekkelig grad og har lavere kvalitet enn nasjonale prøver og kartleggingsprøver samtidig som eksamen har høyere «stakes» enn de statlige prøvene for den enkelte elev

Styrker

- Statlige prøver som kartleggingsprøver og nasjonale prøver har høy kvalitet
- Prøvegruppene har kompetanse til å utvikle mer omfattende støttmateriell
- Prøvene er kjent i skolene og blant skoleeiere
- Skoleeiere får kvalitetssikret informasjon fra nasjonale prøver
- Staten får kvalitetssikret informasjon fra nasjonale prøver
- Eksamen skaper et tolkningsfellesskap blant lærere i ungdomsskole og videregående skole

Nye muligheter

- Bruke statlige prøver for å støtte lærernes vurderingskompetanse og kompetanse i læreplantulking